

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 1

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 1. – 704 с.
ISBN 978-617-8763-15-2**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-15-2

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Гончарук Владислава Ігорівна

СОЦІЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА МЕСЕНДЖЕРИ ЯК ЦИФРОВІ ОБ'ЄКТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ У ЗЛОЧИНАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВЕРБУВАННЯМ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЄЮ ОСІБ.....636

Дрига Єлизавета Вадимівна

КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ «ЧОРНОГО РИНКУ» ЗБРОЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....638

Єрофеева Ольга Сергіївна

ПРИЧИНИ ЗЛОЧИННОГО ПОСЯГАННЯ В КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕННЯХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАВОЛОДІННЯМ СПАДКОВИМ МАЙНОМ.....641

Загородній Андрій Ігорович

ЦИФРОВА ПЛАТФОРМА ДЛЯ КООРДИНАЦІЇ ДІЙ СЛІДЧОГО, ОПЕРАТИВНОГО ПРАЦІВНИКА ТА ЕКСПЕРТА.....643

Зюба Юлія Анатоліївна

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦІВ, ПРИЧЕТНИХ ДО ВЧИНЕННЯ КОРИСЛИВИХ ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО АБО НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ.....646

Кіліміченко Сергій Олегович

ДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....648

Кіліміченко Христина Юріївна

ВИКОРИСТАННЯ ЕМОЦІЙНИХ ЧИННИКІВ І СІМЕЙНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ПІД ЧАС ДОПИТУ ЖІНОК, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ДОПУСТИМИЙ ТАКТИЧНИЙ ПРИЙОМ ЧИ ЗАБОРОНЕНИЙ ЗАКОНОДАВСТВОМ.....651

Ляховецький Сергій Олександрович

ДО ПОНЯТТЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА.....654

Манжос Кирило Олегович

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ СПОСОБІВ ВЧИНЕННЯ ШАХРАЙСТВ656

Мунтяну Юліан Іванович

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТИПОВИХ СЛІДЧИХ СИТУАЦІЙ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗАХОПЛЕННЯ ЗАРУЧНИКІВ.....658

Паламарчук Олексій Олександрович

ЗНАЧЕННЯ ТАКТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КВАРТИРНИХ КРАДІЖОК, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ УГУРУПОВАВАННЯМИ.....661

Радецький Сергій Віталійович

ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ПРОТИ ЖУРНАЛІСТІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....664

Стародубов Олександр Сергійович

ТАКТИЧНА ОПЕРАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКАЗОВОЇ ЗАВЕРШЕНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....667

Черниш Юрій Петрович

ДО ПОНЯТТЯ СУТНОСТІ СЛІДЧОЇ СИТУАЦІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КОНТРАБАНДИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ.....670

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ.....675

4. Толпиго Д. М. Інститут негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні: концептуальні засади. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: *Юридичні науки*. 2019. № 2. С. 28–34.

5. Ходанович В. О. Використання науково-технічних засобів в ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Академії адвокатури України*. 2016. Том 13. № 2(36). С. 111–117.

Ключові слова: негласні слідчі (розшукові) дії, тактичні операції, доказова система, допустимість доказів, цифрова криміналістика, інтеграція доказів, протидія розслідуванню, міжвідомча взаємодія, доказова економія, процесуальне оформлення.

Key words: covert investigative (search) actions, tactical operations, evidentiary system, admissibility of evidence, digital forensics, evidence integration, counteraction to investigation, interagency cooperation, evidentiary economy, procedural formalization.

Черниш Юрій Петрович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри криміналістики, судових експертиз та поліграфології*

ДО ПОНЯТТЯ СУТНОСТІ СЛІДЧОЇ СИТУАЦІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КОНТРАБАНДИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

Початок досудового розслідування у провадженнях про контрабанду культурних цінностей зумовлює зміну пріоритетів діяльності правоохоронних органів: від прихованого збирання інформації та прогнозування розвитку злочинної діяльності – до процесуального встановлення обставин кримінального правопорушення, кола причетних осіб, способів учинення та приховування протиправних дій, а також фіксації та збереження доказової інформації.

Також у практиці правоохоронної діяльності поширеною є ситуація, коли інформація про підготовку та вчинення контрабанди культурних цінностей виявляється не на етапі оперативно-розшукового забезпечення протидії даному прояву злочинної діяльності, а безпосередньо надходить до слідчого та носить такий характер, що дозволяють прийняти вмотивоване рішення про відкриття кримінального провадження. Виявлення фактів контрабанди культурних цінностей у межах досудового розслідування відбувається в умовах різної повноти та якості вихідної інформації, що об'єктивно зумовлює існування типових слідчих ситуацій. Їх визначення та наукове осмислення дозволяє окреслити найбільш імовірні варіанти розвитку розслідування, сформулювати основні тактичні завдання та обрати оптимальні засоби їх вирішення з урахуванням специфіки предмета злочинного посягання й транснаціонального характеру контрабанди культурних цінностей.

Необхідно зазначити, що серед вчених-криміналістів відсутній єдиний підхід до визначення сутності та змісту поняття «слідча ситуація», його місця у системі

положень криміналістичної науки та значення для теорії і практики боротьби зі злочинністю. Слід почати з того, що у науковій літературі зустрічаються різні поняття, зокрема: криміналістичні ситуації [3], слідчі ситуації [5, с. 164-165], тактичні ситуації [14], судові ситуації [4], кримінальні ситуації [6], експертні ситуації [8] тощо. Кожне із зазначених понять має свої відмінності в трактуванні та застосуванні при розробці тих чи інших наукових положень, отримує свою реалізацію в рамках різних розділів криміналістики.

Дослідженню проблематики визначення змісту, структури слідчої ситуації та її місця у системі положень криміналістичної науки у своїх роботах приділяли увагу Л. І. Аркуша, С. В. Веліканов, В. К. Весельський, А. Ф. Волобуєв, В. А. Журавель, О. Н. Колесниченко, В. О. Коновалова, В. В. Тіщенко, В. М. Шевчук, В. Ю. Шепітько, Б. В. Щур та інші. Слід відзначити, що дана криміналістична категорія є однією із найбільш досліджених у науці, адже відіграє важливу роль як для планування та здійснення розслідування у цілому, так і для визначення особливостей організації і проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

Досліджуючи питання визначення типових слідчих ситуацій розслідування контрабанди культурних цінностей, ми погоджуємося із А. С. Шевченко, яка зазначає, що розслідування кримінальних правопорушень має здійснюватися за визначеною, логічно вибудованою схемою, яка забезпечує найбільш раціональне та ефективне використання наявних сил і засобів правоохоронних органів. У цьому контексті особливого значення набуває алгоритмізація діяльності працівників правоохоронних органів у межах конкретних кримінальних проваджень. Водночас формування чіткого та дієвого алгоритму розслідування є неможливим без попереднього виокремлення типових ситуацій, у межах яких слід діяти за певною моделлю поведінки. Саме тому визначення типових слідчих ситуацій посідає важливе місце у методиці розслідування будь-якого кримінально караного діяння [12, с. 103].

О. А. Антонюк пропонує розглядати слідчу ситуацію як певну сукупність умов (інформаційну модель), яку уповноважена особа використовує при обранні відповідного комплексу процесуальних дій та інших заходів, необхідних для найбільш швидкого та оптимального вирішення завдань кримінального провадження [1, с. 31].

В. М. Шевчук досить слушно визначає, що «слідча ситуація – це системне, досить складне, багатокomпонентне утворення, зміст якого складають різні умови, обставини, чинники, що визначають обстановку процесу розслідування на певному його етапі і мають значення для обрання і реалізації оптимальних прийомів, методів і засобів» [13, с. 147].

Р. Л. Степанюк звертає увагу на те, що розуміння типової слідчої ситуації не варто зводити виключно до обсягу та змісту інформації, якою на певний момент володіє слідчий щодо обставин учиненого злочину. Науковець обґрунтовано наголошує на необхідності включення до структури такої ситуації й іншого інфор-

маційного компонента, пов'язаного з найбільш істотними характеристиками самого процесу розслідування. На його думку, «типова слідча ситуація може бути визначена як сформульована на підставі аналізу практики розслідування певної категорії злочинів абстрагована штучна модель, яка відображає стан наявної у слідчого інформації про обставини злочину й обстановку, що склалась на відповідному етапі розслідування» [10, с. 111].

О. В. Пчеліна пропонує відійти від поняття «слідча ситуація» та використовувати поняття «криміналістична ситуація» під час здійснення криміналістичних розробок положень методик розслідування певних видів кримінальних правопорушень, мотивуючи це тим, що це дозволить уникнути хибного зосередження суто на діяльності одного суб'єкта – слідчого. Вчена досить справедливо підкреслює, що ситуації розслідування, що складаються на певному етапі, безпосередньо впливають не лише на діяльність слідчого, але й на організацію діяльності працівників оперативних підрозділів правоохоронних органів [9, с. 156-157]. Однак, на нашу думку, вживання поняття «слідча ситуація» є все-таки більш доречним, адже говорить не про прив'язку до фігури слідчого, а про специфіку стадії досудового розслідування та особливості пізнавально-практичної діяльності, що здійснюється в її межах. Як вже зазначалося, поняття «слідча ситуація» у криміналістиці традиційно використовується як узагальнена наукова категорія, яка відображає сукупність інформаційних, організаційних, тактичних та процесуальних умов, у яких відбувається розслідування на певному етапі, незалежно від кількості та ролей суб'єктів, залучених до цієї діяльності. У цьому розумінні слідча ситуація охоплює не лише діяльність слідчого як основного суб'єкта досудового розслідування, а й дії працівників оперативних підрозділів, експертів, спеціалістів та інших учасників кримінального провадження, що функціонально взаємодіють для досягнення його завдань. Саме тому збереження терміну «слідча ситуація» видається обґрунтованим і методологічно доцільним у контексті розроблення криміналістичних рекомендацій та алгоритмів розслідування конкретних видів кримінальних правопорушень.

Слід погодитися із Є. С. Хижняком, що ефективність організації та проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування, успішність використання тих чи інших тактичних прийомів безпосередньо залежить від адекватного сприйняття слідчим ситуації й правильної її оцінки [11, с. 197].

Також на увагу заслуговують висновки Л. В. Борисової, яка на підставі аналізу наукових робіт вчених прийшла до висновку, що типові слідчі ситуації дозволяють:

- «– вірно визначити фактичне положення тих чи інших обставин у процесі розслідування, маючи на меті отримання даних для прийняття стратегічних і тактичних рішень по справі;
- висунути найбільш обґрунтовані слідчі версії та визначити подальший хід розслідування в найбільш перспективному напрямку;

- намітити повний перелік слідчих дій і оперативно-розшукових заходів та їхній найбільш доцільний порядок з метою об'єктивного розслідування злочину;
- звести до мінімуму число рішень слідчого, що ґрунтуються на пробах та помилках слідчого» [2, с. 98].

В. В. Підпалій та А. М. Кислий, досліджуючи особливості розслідування крадіжок в умовах великого міста, зазначають, що правильна оцінка слідчої ситуації на початковому етапі дозволяє слідчому: «1) висунути низку версій; 2) зібрати криміналістично значущу інформацію про кримінальне правопорушення та його учасників; 3) своєчасно провести наступні слідчі (розшукові) дії тощо; 4) організувати належну взаємодію сил та засобів Національної поліції України; 5) правильно спланувати та організувати розслідування в цілому» [7, с. 405].

На основі наведеного, а також напрацювань інших науковців *типові слідчі ситуації, що виникають під час розслідування контрабанди культурних цінностей, можна визначити як узагальнені наукові моделі найбільш імовірних інформаційних, організаційних і тактичних умов, що складаються на певному етапі досудового розслідування та відображають стан наявних відомостей про обставини кримінального правопорушення, коло причетних осіб, предмет контрабанди, способи його переміщення й приховування, а також визначають особливості діяльності суб'єктів, залучених до здійснення досудового розслідування.*

Наукова розробка типових слідчих ситуацій як складової положень методики розслідування контрабанди культурних цінностей дозволяє: окреслити характер і обсяг вихідної інформації, її повноту та достовірність; спрогнозувати наявність або відсутність протидії розслідуванню та характер і способи її здійснення; визначити можливі напрями здійснення розслідування; сформулювати першочергові тактичні завдання; розробити оптимальні алгоритми вирішення тактичних завдань, які б охоплювали процесуальні й організаційні засоби їх вирішення.

Список використаних джерел:

1. Антонюк О. А. Наукові диспути стосовно сутності типових слідчих ситуацій розслідування кримінальних правопорушень проти громадського порядку. *Юридична наука*. 2020. №7 (109). С. 27-33.
2. Борисова Л. В. Типові слідчі ситуації при розслідуванні розкрадань наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Форум права*. 2011. № 2. С. 97-102.
3. Журавель В. А. Слідча ситуація. *Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 20 : Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія / редкол.: В. Ю. Ше-пілько (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого*. Харків : Право, 2018. С. 743-744.

4. Когутич І. І. Використання знань та засобів криміналістичної тактики і методики під час розгляду кримінальних справ у суді: монографія. Львів: Тріада плюс, 2009. 448 с.

5. Криміналістика: питання і відповіді: навч. посіб. / А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський, Я. В. Кузьмічов та ін. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 280 с.

6. Кримінальна ситуація в Україні в умовах війни: основні тенденції. 2022 рік: монографія / авт. кол.: М. Г. Вербенський, О. Г. Кулик, І. В. Наумова та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. М. Г. Вербенського. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 388 с.

7. Підпалій В. В., Кислий А. М. Типові слідчі ситуації розслідування крадіжок в умовах великого міста. *Юридична наука*. 2020. № 2 (104). С. 403-410.

8. Проценко А. М. Експертні ситуації під час судового кримінального провадження. *Процесуальне та техніко-криміналістичне забезпечення досудового розслідування* : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 28 листоп. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. С. 140-141.

9. Пчеліна О. В. Ситуаційний підхід у методиці розслідування злочинів у сфері службової діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2017. Вип. 1(2). С. 155-159.

10. Степанюк Р. Л. Ситуаційний підхід у формуванні методик розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України. *Право і безпека*. 2013. № 3 (50). С. 110-115.

11. Хижняк Є. С. Типові слідчі ситуації при розслідуванні статевих злочинів щодо малолітніх. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2012. № 4. С. 197-199.

12. Шевченко А. С. Розслідування хуліганства, вчиненого під час виборчого процесу в Україні : дис....канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2019. 230 с.

13. Шевчук В. М. Слідча ситуація: поняття, структура, види та їх значення для оптимізації розслідування злочинів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 1. С. 146-150.

14. Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика. Системно-структурний аналіз : моногр. / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків: Харків юрид., 2007. 431 с.

Ключові слова: контрабанда, культурні цінності, типові слідчі ситуації, тактичні завдання, розслідування, слідчі (розшукові) дії.

Key words: smuggling, cultural property, typical investigative scenarios, tactical objectives, investigations, investigative (search) operations.